

UDK 811.163.42'373.74

811.112.2'373.74

Izvorni znanstveni članak

Prihvaćen za tisak 4. 9. 2025.

<https://doi.org/10.29162/jez.2025.7>

Vladimir Karabalić¹

Katrin Schlund²

¹ Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

² Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, Njemačka

I TO MI JE NEK- N! Klasifikacija i prijevod frazemskih konstrukcija s evaluativnim značenjem¹

Frazemske konstrukcije (FK) definirane su kao specifična vrsta izraza koji se sastoje jednim dijelom od leksički fiksnih elemenata (tzv. sidra), a u drugom dijelu od jednog ili više praznih mjesta koja se leksički pune tek u konkretnom komunikativnom kontekstu. Često su vrlo izražajne, a mnoge od njih izražavaju evaluacije.

Rad klasificira FK s evaluativnim značenjem koristeći hrvatske i njemačke primjere. Neke FK mogu izražavati i pozitivne i negativne evaluacije (npr. njemački *eine Frage (ist) klüger/dümmer als die andere* 'jedno (je) pitanje pametnije/gluplje od drugoga'), dok su druge samo negativne (npr. *Toliko o kulturi!*). Evaluacija može biti eksplicitna ili implicitna. Eksplicitne FK sadrže evaluator, npr. pridjev u hrvatskoj FK *rijetko sposoban/dobar/bezobrazan/glup*. Implicitno evaluativne FK ne sadrže evaluaciju na leksičkoj odnosno semantičkoj razini, nego ju izražavaju na osnovi konvencionalne upotrebe vođene pragmatičkim pravilima (npr. *Ah ta djeca!*). Struktura eksplicitnih FK može imati jednu do tri komponente: predikativni evaluator (PE), objekt evaluacije (OE) i agens evaluacije (AE) (npr. njemački *Du* (OE) *bist mir* (AE) *ein schöner Freund* (PE) 'Ti si mi lijep prijatelj!').

¹ This article is based upon work from the COST Action "PhraConRep – A Multilingual Repository of Central and Eastern European Languages" (CA22115), supported by COST (European Cooperation in Science and Technology).

Drugi su fokus ovoga rada frazemske konstrukcije (FK) kao modeli koji često imaju dvije ili više inačica, pri čemu različiti oblici njihove realizacije ovise o broju i gramatičkoj varijabilnosti elemenata u sidru konstrukcije. Putem egzemplarnog korpusnog istraživanja utvrđeni su najfrekventniji oblici realizacije hrvatske FK *ti si mi nek- N* / *i to mi je nek- N*, koja izražava negativnu evaluaciju. Najčešće potvrđeni oblik/oblici realizacije neke FK naziva(ju) se njezinim standardnim oblikom/oblicima.

Treći fokus ovoga rada usmjeren je na prevodivost evaluativnih FK. Konkretno, članak razmatra njemačke ekvivalente hrvatske FK s dvama standardnim oblicima realizacije – *ti si mi nek- N* i *i to mi je nek- N*. Pri prevođenju takvih FK ključno je osigurati da se u ekvivalentu na ciljnom jeziku odraze i intenzitet i kvaliteta evaluacije.

Ključne riječi: evaluativne frazemske konstrukcije, hrvatsko-njemački prijevod, ekvivalenti

1. Uvod

Frazemske su konstrukcije (u daljnjem tekstu: FK) idiomatske kombinacije riječi koje se sastoje od određenih leksičkih elemenata (tzv. sidro konstrukcije) i određenog broja praznih mjesta. Prazna mjesta u FK popunjavaju se pri upotrebi konstrukcije popunama (engl. *fillers*), koje moraju zadovoljiti specifične gramatičke, semantičke, pragmatičke, te i fonetske kriterije određene FK (usp. Dobrovol'skij 2011: 114; 2012: 328; 2022: 227; Mellado Blanco & Mollica & Schafroth 2022: 1; Pavlova & Alekseyeva 2022: 54). FK su tipične za razgovorni jezik, iako nisu na njega ograničene. Riječi-sidra često su funkcionalne riječi (npr. veznici, čestice), a sadržajne su riječi tek popune (imenice, pridjevi i prilozi, glagoli). Te karakteristike otežavaju leksikografsko bilježenje i opisivanje FK. Tako primjerice u FK sa strukturom *Eto PRON'_{pers dat} PRON'_{pos gen/nom} N_{gen/nom}* (npr. *Eto ti tvog kandidata; Eto vam vaše pravosuđe*)² sidro čine uzvik *eto*, osobna zamjenica u dativu *PRON'_{pers dat}* i posvojna zamjenica u istom licu i broju u genitivu ili nominativu *PRON'_{pos gen/nom}*, a slobodna je popuna imenica u genitivu ili nominativu *N_{gen/nom}*.

Dosadašnje analize njemačkih FK i njihovih ekvivalenata u 14 drugih jezika, koje provodimo u okviru COST-Akcije 22115 PhraConRep „A Multilingual Repository of Phraseme Constructions in Central and Eastern European Languages“ (‘Višejezični repozitorij frazemskih konstrukcija u jezicima središnje i istočne Europe’),³ pokazuju da je jedna od najčešćih komunikativnih funkcija FK izraz evaluacije. To je

² Oba primjera preuzeta su iz SkE_hrWaC.

³ COST-akcija PhraConRep posvećena je kontrastivnom istraživanju FK u njemačkom, svim slavenskim te ostalim jezicima u središnjoj i istočnoj Europi poput albanskog, mađarskog i turskog.

u skladu i s Endresen i Jandom (2020), koje tvrde da trećina svih 2210 konstrukcija zabilježenih u njihovu konstruktikonu⁴ ruskog jezika imaju evaluativno značenje. Za ovaj rad izdvojili smo posebno karakteristične primjere takvih FK za koje držimo da predstavljaju određene tipove evaluativnih FK. Jedan od ciljeva ovoga rada upravo je klasifikacija FK s evaluativnim značenjem, koju predstavljamo u trećem odjeljku rada. Drugi je cilj analiza i sistematizacija modela FK, njihovih inačica i oblika realizacije, koje ćemo provesti korpusnim istraživanjem na primjeru jedne hrvatske FK u odjeljku 4.2. Treći je cilj prikaz mogućih prijevoda te izabrane hrvatske FK na njemački jezik, što je tema petog odjeljka. Hipoteze su uz navedene ciljeve 1. da se FK razlikuju po tome na kojoj jezičnoj razini ostvaruju svoje evaluativno značenje, 2. da broj modela realizacije FK ovisi o broju obveznih i fakultativnih dijelova njezina sidra te njihove gramatičke varijabilnosti i 3. da će optimalan prijevod FK u određenim kontekstima biti upotreba strukturno ekvivalentne FK u ciljnom jeziku, a u drugim kontekstima upotreba nekog drugog izraza ciljnog jezika.

Što se metodologije tiče, rad je u prvom redu korpusno istraživanje. Autentične primjere realizacije izabranih FK za ovaj rad preuzeli smo većinom iz njemačkih i hrvatskih korpusa *Sketch Engine: Croatian Web (hrWaC 2.2)* i *German Web (deTenTen)*. Ostale primjere pronašli smo tražilicom Google na internetu te u korpusima njemačkog rječnika *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (DWDS)* i Hrvatske jezične riznice (HJR). Način korpusnog pretraživanja opisan je u odjeljku 4.1.

2. Vrednovanje kao misaona aktivnost i kao jezična radnja

Promatranje i vrednovanje svakodnevnice su kognitivne aktivnosti čovjeka. Iako su promatranje i vrednovanje različite aktivnosti, često su nerazdvojno povezane u našem svakodnevnom životu. To znači da kada promatramo, obično i procjenjujemo. Pojam *vrijednost*, međutim, povezan je s pozitivnim polaritetom procesa vrednovanja i definira se kao „svojstvo onoga što je vrijedno, što vrijedi u materijalnom, moralnom ili duhovnom smislu“ (usp. Hrvatski jezični portal,⁵ pod natuknicom *vrijednost*). Vrednovati ili evaluirati mogu se ljudi i životinje, objekti i situacije. Svaka evaluacija proizlazi iz dodjeljivanja svojstava na osnovi usporedbe (Stefanović 2022: 711). Drugim riječima: Kada vrednujemo, uspoređujemo. Evaluacija u osnovi mjeri stupanj odnosa od društveno ili subjektivno (tj. od strane govornika) očekivanih norma u pozitivnom ili negativnom smislu (Korina & Pavlova 2024: 199–200).

⁴ Ruski *Konstruktikon* je internetski resurs i platforma za vježbanje idiomatskih sintaktičkih konstrukcija ruskog jezika (Bast et al. 2021), koja među ostalim sadrži i mnoge ruske FK. Analogno terminu „leksikon“, koji označava cjelokupnost konvencionaliziranih riječi, pojam „konstruktikon“ opisuje fizičku, digitalnu ili mentalnu pohranu konvencionaliziranih konstrukcija jednog jezika (Welke 2020: 394).

⁵ Hrvatski jezični portal: <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=main>.

Vrednovanje kao misaona aktivnost često je jedan od nužnih uvjeta za jezičnu radnju. Kad nekomu predbacimo neko njegovo ponašanje, nužni je uvjet za taj jezični čin naše prethodno negativno vrednovanje dotičnog ponašanja našeg sugovornika. Kad se sugovorniku ispričavamo, prethodno smo negativno vrednovali neko svoje ponašanje zbog kojega je sugovornik pretrpio neku štetu. Kad sugovorniku zahvaljujemo za nešto što je učinio za nas, mi smo to što je učinio prethodno vrednovali pozitivno u smislu da nam je time osobno priskrbio neku dobrobit. Kad savjetujemo sugovorniku da učini nešto, mi smo tu savjetovanu radnju prethodno vrednovali pozitivno u smislu dobrobiti za sugovornika. Isto vrednovanje prethodi primjerice i čestitki sugovorniku na nekom postignuću. Kad sugovornika upozorimo na nešto, mi smo to nešto prethodno vrednovali negativno u smislu da bi moglo štetiti sugovorniku. Kad sugovorniku prijetimo, obavili smo prethodno čak dva negativna vrednovanja: njegova ponašanja, koje smo ocijenili lošim za nas, i našeg ponašanja kojim prijetimo, a koje smo ocijenili da bi imalo loše posljedice za sugovornika. I tako još u mnogim drugim jezičnim činovima za vršenje kojih je vrednovanje od strane govornika jedan od nužnih uvjeta.

Svoje vrednovanje govornik može i priopćiti sugovorniku. Time dolazimo do vrednovanja kao jezične radnje. Jedan od načina kako priopćiti svoje vrednovanje na hrvatskom i njemačkom jeziku jest i upotrebom određenih FK poput *Toliko o kulturi!*; *Ah ta djeca!*; *eine Frage klüger als die andere* 'jedno pitanje pametnije od drugoga'; *Du bist mir ein schöner Freund!* 'Lijep si mi ti prijatelj!' i mnogih drugih. Takve FK kojima je glavna komunikativna funkcija⁶ izraz evaluacije tema su ovoga rada.

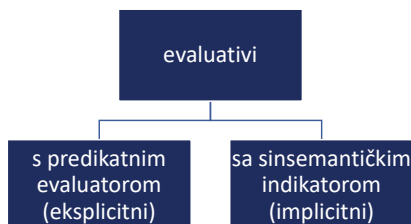
3. Klasifikacija evaluativnih frazemskih konstrukcija

FK s evaluativnim značenjem podijelit ćemo u ovom radu prema kriteriju njihova sadržaja u dvije globalne skupine. U prvoj su skupini FK koje eksplicitno sadrže jedan evaluator, jezični izraz s evaluativnim značenjem. Na razini propozicionalnog sadržaja izraženog u FK taj je evaluator predikat u propoziciji. Zato smo ove FK nazvali *evaluativima s predikatnim evaluatorom* ili *eksplicitnim evaluativima*. U drugoj su skupini FK koje svoje evaluativno značenje ne zahvaljuju propozicionalnom sadržaju, nego samo pragmatičkom pravilu prema kojemu se ove FK konvencionalno upotrebljavaju kada je govornik vrednovao određeni objekt na određeni način.⁷ Dakle to je vrednovanje jedan od nužnih uvjeta upotrebe ovih FK tek na ilokucijskoj razini, dok je propozicionalna razina za upotrebu ovih FK irelevantna. Nositelj evaluativnog značenja ovdje nije predikat, nego to značenje indiciraju na ilokucijskoj

⁶ *Illocutionary point* u terminologiji teorije govornog čina (Searle 1969).

⁷ Čini se da naše razlikovanje između eksplicitnih i implicitnih evaluativa odgovara razlikovanju između izravnih i neizravnih evaluativa Korine & Pavlove (Korina & Pavlova 2024: 202–207).

razini određene sinsemantičke riječi koje su izvan propozicionalnog sadržaja rečenice. Zato smo ove FK nazvali *evaluativima sa sinsemantičkim indikatorom* ili *implicitnim evaluativima*.

Slika 1. Globalna podjela evaluativa (=evaluativnih frazemskih konstrukcija)

Evaluative u obje skupine podijelit ćemo u ovom radu prema kriteriju kvalitete evaluacije na negativne i negativne ili pozitivne evaluative. Isključivo pozitivne evaluative nismo našli ni u jednoj skupini (usp. odjeljak 3.4.).⁸

3.1. Eksplicitni evaluativi

U eksplicitnim evaluativnim konstrukcijama razlikujemo tri semantička entiteta: objekt evaluacije (OE), predikatni evaluator (PE) i agens evaluacije (AE). Npr., u FK *I ti si mi neki prijatelj!*, sintaktički subjekt *ti* je OE, sintaktički predikativ *neki prijatelj* je PE, a zamjenica u dativu *mi* je AE. No većina eksplicitnih evaluativa ne izražava sva tri entiteta. U tom smislu možemo razlikovati četiri tipa eksplicitnih evaluativa sa sljedećim strukturama:

3.1.1. OE+AE+PE / AE+OE+PE

3.1.2. OE+PE(+PE)

3.1.3. PE (+OE)

3.1.4. PE

3.1.1. Eksplicitni evaluativi sa strukturom OE+AE+PE ili AE+OE+PE

Primjer je njemačka FK $\text{PRON}_{\text{pers}} / \text{Das } V_{\text{cop}} \text{ mir (PART) ((ADJ) N}$ (primjeri realizacije 1–4) i ekvivalentna hrvatska FK $I \text{ PRON}_{\text{nom}} \frac{\text{PRON}_{\text{dat}} \text{ COP}}{\text{COP PRON}_{\text{dat}}} \text{ nek- N}$ (primjeri realizacije 5 i 6):⁹

⁸ Za detaljnije prikaze sličnih i dodatnih mogućnosti klasifikacije evaluativnih govornih činova, usp. Korina & Pavlova (2024: 199–207).

⁹ Objašnjenje simbola: $\text{PRON}_{\text{pers}}$ = Personalpronomen ‘osobna zamjenica’, PRON_{nom} ‘zamjenica u nominativu’, PRON_{dat} ‘zamjenica u dativu’, V_{cop} / COP = spona (kopula), PART = particip, ADJ = pridjev (adjektiv), N = Nomen ‘imenica’.

- (1) *Du bist mir ein schöner Freund!* (SkE_deTenTen) 'Lijep si mi ti prijatelj!'
(2) *Ihr seid mir tolle Patrioten.*¹⁰ 'Vi ste mi sjajni patrioti.'
(3) *Das sind mir nette Sozialisten.*¹¹ 'To su mi fini socijalisti.'
(4) *na das ist mir vielleicht ein General der nicht mitansehen kann wie seine Männer umkommen.* (SkE_DeTenTen) 'E, to mi je neki general koji ne može gledati kako mu ljudi pogibaju.'
(5) *I ti si mi neki frend?* (SkE_hrWaC)
(6) *I to mi je neka sloboda.* (SkE_hrWaC)

Hrvatska FK ima i varijantu s česticom *baš* umjesto inicijalnog veznika *i*: *Baš*
PRON_dat COP (PRON_{nom}) *nek-* / Adj N:
COP PRON_dat

- (7) *baš si mi lijep nadimak stavio, djeva, deva, kamila*¹²
(8) *Baš mi je to neko »učenje«, zato i jeste svi danas tak pametni* (SkE_hrWaC)

Ova FK u realizacijama (1)–(8) ima potpuni tročlani propozicionalni sadržaj uključujući PE i dva argumenta: objekt OE i agens evaluacije AE. Redoslijed sintaktičkih ekvivalenata u analognoj njemačkoj FK uvijek je subjekt (OE) – etički dativ (AE) – predikativ (PE). Tako može biti i u hrvatskoj FK, kao što je u primjerima (5) i (6), no subjekt može ostati i neizrečen kao u primjeru (7). Osim toga prva dva elementa u hrvatskoj FK mogu zamijeniti mjesta, pa dobijemo redoslijed etički dativ (AE) – subjekt (OE) – predikativ (PE) kao u primjeru (8).¹³

3.1.2. Eksplicitni evaluativi sa strukturom OE+PE (+PE)

Primjeri su njemačka FK PRON *und* X! (9) i hrvatska ekvivalentna FK PRON *i* X! (10), njemačka FK *Wenn das nicht/kein(e) X ist/sind (!)* (11–13) i hrvatska FK (*Ma*) *što / Ne da X, nego je/su još i X!* (14 i 15):¹⁴

- (9) „*Der und progressiv*“, meckerte Herbert. (DWDS) „*On i progresivan*“, gunđao je Herbert.'
(10) *On i POŠTENJE???*¹⁵

¹⁰ https://www.welt.de/print/die_welt/debatte/article121540397/Ihr-seid-mir-tolle-Patrioten.html zadnji pristup 24. 8. 2025.

¹¹ <https://ostbelgiendirekt.be/sp-politischer-aschermittwoch-238934> zadnji pristup 24. 8. 2025.

¹² <https://hercegbosna.org/forum/topic304-6250.html> zadnji pristup 24. 8. 2025.

¹³ Hrvatska FK i njezini njemački ekvivalenti detaljno su istraženi u odjeljku 4.2. ovog rada.

¹⁴ X = popuna neodređene vrste riječi; ... zagrada znači da se radi o fakultativnom elementu unutar FK

¹⁵ http://www.arhiva.bjelovar.info/index.php/aktualno/proslava_praznika_rada_u_bjelovaru_tradicionalno_zapochela_uz_budnicu/ zadnji pristup 24. 8. 2025.

- (11) *Wenn das nicht romantisch ist!* (SkE_deTenTen) 'Ako to nije romantično!'
(12) *Na, wenn das kein Grund zum Feiern ist!* (SkE_deTenTen) 'E, ako to nije razlog za slavlje!'
(13) *Wenn das kein Widerspruch ist!* (SkE_deTenTen) 'Ako to nije proturječje!'
(14) *Ma što je ona odlična zubarica, nego je još i zgodna*¹⁶
(15) *Ne da je postao pravi igrač nego je još i ostvario transfer kojeg su još u yugi igrači samo sanjali.* (SkE_hrWaC)

FK ovog tipa pojavljuju se sintaktički samostalno: kao cjelovite rečenice poput hrvatskih primjera (14) i (15) i njemačkih primjera (11), (12) i (13), ili kao elipse poput njemačkog primjera (9) i hrvatskog (10). U hrvatskoj FK (*Ma*) *što* / *Ne da* X, *nego je/su još i* X' ! pojavljuju se uz objekt evaluacije N/Pron dva predikatna evaluatora X i X'.

Hrvatska FK (*Ma*) *što* / *Ne da* X, *nego je/su još i* X' ! u njemačkom jeziku nema ekvivalentne FK, a njemačka FK *Wenn das nicht/kein(e) X ist/sind (!)* ima tek djelomično ekvivalentnu FK u hrvatskom jeziku: (*e*) (*pa*) *ako to nije* X, *ne znam što je* – ovog dodatka *ne znam što je* u njemačkoj FK nema. Nepostojanje ekvivalenata u drugom jeziku česta je pojava u inventarima FK dvaju jezika. Sve FK mogu biti prevedene na druge jezike, ali samo dio njih može biti preveden ekvivalentnom FK u ciljnom jeziku. Ekivalencija FK u kontrastiranim jezicima i mogućnosti prijevoda dva su od naših glavnih istraživačkih interesa u okviru gore spomenutog COST-ova projekta PhraConRep.

3.1.3. Eksplicitni evaluativi sa strukturom PE (+OE)

Za razliku od prethodnog tipa FK 3.1.2 koje su samostalni izrazi (pune rečenice ili elipse), FK tipa 3.1.3 nikada nisu samostalni izrazi. Primjeri su za FK ovog tipa njemačka FK DET *ach so* ADJ N i hrvatska ekvivalentna FK *ah tako* ADJ N / *ah tako* ADV te njemačka FK DET *selten* ADJ N / *selten* ADV i hrvatska ekvivalentna FK *rijetko* ADJ N:¹⁷

- (16) *In Frankreich musste Dr. Redeker, ein Philosophieprofessor, untertauchen, nachdem er mit dem Tode bedroht wurde, weil **der ach so tolerante Islam** keine Kritik am heiligen Koran duldet.* (SkE_deTenTen) 'U Francuskoj je dr. Redeker, profesor filozofije, morao otići u ilegalu nakon što su mu zaprijetili smrću, jer **ah tako tolerantni islam** ne trpi kritiku svetog Kurana.'

¹⁶ <https://www.instagram.com/p/BwWh04NjvFy/> zadnji pristup 24. 8. 2025.

¹⁷ Objašnjenje simbola: DET = determinativ, ADJ = pridjev (adjektiv), ADV = prilog (adverb)

- (17) *Schau auf die ach so antifaschistische DDR, deren Anhänger immer noch einen SS-Wachmann als Künstler hochjubeln.*¹⁸ 'Pogledaj **ah tako antifašističku Istočnu Njemačku**, čiji pristaše još uvijek veličaju jednog SS-ovca kao umjetnika!'
- (18) *Jer samo **ah tako iskusni vrli planinari** zaslužuju tu titulu, svi drugi su tek budale u japankama.*¹⁹
- (19) *Album programatski nazvan „Six“ najavljuju spotom za stvar u kojoj su i motive posudili od Aerosmitha „Crazy“ do mjere da se redatelj **ah tako poetski** dosjetio staviti bend da svira u travi i pijesku ...*²⁰
- (20) *Reitzes verglich das Aufgeben der Nvidia-Aktie nach der Einführung des Hopper-KI-Chips mit dem Verkauf von Apple nach den ersten iPhones – **eine selten kluge Entscheidung** rückblickend.*²¹ 'Reitzes je usporedio odustajanje od Nvidia dionica nakon uvođenja Hopper AI čipa s prodajom Applea nakon prvih iPhonea – **rijetko mudra odluka**, gledano unatrag.'
- (21) *Bei der Lesung haben sie sich **selten dumm** angestellt* (SkE_deTenTen) '(doslovno:) Na književnoj večeri ponašali su se **rijetko glupo**.'
- (22) *Tada su fotografije s izleta kojeg nikada nije smjelo biti, objavljene na web stranicama grada Virovitice, što je bio **rijetko glup potez**.*²²
- (23) *Vjerojatno su u menadžmentu ovoga poduzeća **rijetko sposobne, vrijedne, pametne i moralne osobe*** (SkE_hrWaC)

FK ovog tipa mogu biti jedno- ili dvočlane. Potonje sadrže potpuni propozicionalni sadržaj koji se sastoji od PE i njegova argumenta OE u sintaktičkom obliku imeničke fraze s pridjevskim atributom kao u primjerima (16), (17), (18), (20), (22) i (23), u kojima je atribut PE, a imenica označava OE. S druge strane, jednočlane FK imaju nepotpuni propozicionalni sadržaj koji se sastoji samo od PE. Pojavljuju se u sintaktičkom obliku priložne fraze u funkciji priložne oznake kao u primjerima (19) i (21). Treba napomenuti da hrvatski prijevod njemačke rečenice (21) zvuči neobično zbog upotrebe FK kao priložne oznake. Čini se da je za hrvatsku FK ka-

¹⁸ <https://politikforen-hpf.net/showthread.php?143777-Syrien-Diskussion/page5464&p=7733920#post7733920> zadnji pristup 24. 8. 2025.

¹⁹ <https://underdreamskies.com/2020/12/04/a-sto-kazes-na-to-da-kao-iskusni-planinar-prestanes-vrijedati-i-osudivati-a-umjesto-toga-educiras/> zadnji pristup 24. 8. 2025.

²⁰ https://mixer.hr/glazba/mixmusic/kritika-pjesme-extreme-other-side-of-the-rainbow/#google_vignette, zadnji pristup 6. 5. 2025.

²¹ <https://www.klamm.de/news/nvidia-aufschwung-mit-gelegentlichen-daempfern-und-spannen-den-zukunftsaussichten-64N2024115143148.html> zadnji pristup 24. 8. 2025.

²² <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/a-sto-kad-gotovina-jednom-bude-na-slobodi-20100905> zadnji pristup 24. 8. 2025.

rakteristična samo upotreba unutar imeničke fraze *rijetko* ADJ N kao u primjerima (22) i (23), dok se njemačka FK osim toga upotrebljava i kao priložna oznaka *selten* ADV kao u (21).

3.1.4. Eksplicitni evaluativi sa strukturom PE

Propozicionalni je sadržaj jednočlanih evaluativa nepotpun. FK ovog tipa sastoje se samo od evaluatora, dok su objekt i agens evaluacije izraženi u rečenici u koju je konstrukcija ugrađena. Primjeri su njemačka FK N' *der/aller* N' _{Pl Gen} i hrvatske ekvivalentne FK N' *(svih)* N' _{Pl Gen} i N' *nad* N' _{Pl Inst}:

(24) *Philosophische Betrachtungen geben Menschen Halt und beantworten die Frage aller Fragen: Wer bin ich und wer könnte ich sein?* (SkE_deTenTen) 'Filozofska razmatranja daju ljudima oslonac i odgovaraju na **pitanje svih pitanja**: Tko sam ja i tko bih mogao biti?'

(25) *Gerade bei der Bibel sind viele zurückhaltend, obwohl das Buch der Bücher selbst zum größten Teil Erzählung ist und obwohl Jesus ein großer Erzähler war.* (SkE_deTenTen) 'Upravo po pitanju Biblije mnogi su suzdržani, iako je sama **knjiga nad knjigama** najvećim dijelom pripovijetka i iako je Isus bio veliki pripovjedač.'

(26) *Ulje mi je bog bogova, a vino grom gromova.*²³

(27) *Atletika je kraljica svih sportova, a nogomet je ipak kralj svih kraljeva.*²⁴

U primjeru (24) OE je cijela rečenica (*Tko sam ja i tko bih mogao biti?*) koja slijedi iza FK *pitanje svih pitanja*. U primjeru (25) OE *Biblija* i FK *knjiga nad knjigama* stoje u odnosu perifraze. U primjerima (26) i (27) OE je subjekt rečenice. AE je izražen samo u primjeru (26) zamjenicom u dativu *mi*, dok u ostalim primjerima nije izražen.

3.2. Ironični izraz evaluacije

FK u primjerima (1)–(13) i (16)–(19) pripadaju prilično velikoj skupini FK čijom uporabom govornik misli suprotno od onoga što je doslovno rečeno: govornik vrednuje OE leksičkim sredstvima za PE koja doslovno, tj. izvan FK, označavaju kvalitetu suprotnu od one kojom govornik vrednuje OE. Tako je u primjerima (1), (10), (13), (16) i (19) u propozicionalnom sadržaju negativna evaluacija, ali standardno značenje jezičnih izraza kojima je ta negativna evaluacija izražena u FK upravo je

²³ <https://www.agroklub.com/vocarstvo/ulja-bog-bogova-vina-grom-gromova/38155/>, zadnji pristup 6. 5. 2025.

²⁴ <https://www.vecernji.ba/kolumne/atletika-je-kraljica-svih-sportova-a-nogomet-je-ipak-kralj-svih-kraljeva-1257155/komentari>, zadnji pristup 6. 5. 2025.

suprotno: dok sintagme *schöner Freund* 'lijep prijatelj' u (1) i *kein Widerspruch* 'nije proturječe' u (13) kao i riječi *poštenje*, *tolerant* 'tolerantan' i *poetski* u (10), (16) i (19) doslovno označavaju pozitivne koncepte, evaluacija koju govornik izražava u tim primjerima je negativna. Slično tome, ocjena koju govornik izražava u primjerima (11) i (12) je pozitivna, dok sintagme *nicht romantisch* 'neromantično' ili *kein Grund zum Feiern* 'nema razloga za slavlje' doslovno označavaju negativne koncepte.

Načelo koje leži u osnovi takvih FK je *ironija*. Tako je razlika između primjera (28) i (29) u tome što istaknuta rečenica u (28) ima doslovno, a ne ironično značenje i stoga ne ostvaruje FK, dok (29) zahvaljujući ironiji (u primjeru: *spöttisch* 'po-drugljivo') predstavlja realizaciju FK:

(28) *Eigentlich könnte mir das ja egal sein, aber wisst ihr, ich liebe euch, ihr seid mir echt wichtig!* (SkE_deTenTen) 'Zapravo bi mi to moglo biti svejedno, ali znate što – volim vas, **stvarno ste mi važni!**'

(29) *Noch bevor ich ausgeredet hatte, meinte Bodo spöttisch: „Ihr seid mir die richtigen Hippies!“* (SkE_deTenTen) 'Još nisam ni izgovorio, a Bodo će po-drugljivo: „**Vi ste mi baš pravi hipiji!**“'

Ista razlika postoji između gore navedenog primjera (19) i primjera (30): istaknuta fraza nije ironična kao u (19) i stoga ne ostvaruje FK:

(30) *Janko podlegao čaru ovih riječi. Već davno, **ah tako davno** nije se on nalazio pred ovakvim svijetlim vidikom.* (HJR)

3.3. Implicitni evaluativi

Kao što je već spomenuto, evaluativne FK iz ove skupine ne sadrže evaluaciju u svom propozicionalnom sadržaju. Zbog toga ove FK i ne mogu biti razlikovane s obzirom na OE, PE i AE. Njihovo evaluativno značenje temelji se na konvenciji koja ih izravno povezuje kao idiomatsku cjelinu s određenom vrstom govornih činova čiji je ilokucijski (komunikativni) smisao izražavanje evaluacije, a segmentalni su indikatori te ilokucije²⁵ sinsemantičke riječi poput čestica, uzvika i određenih priloga. Primjeri govornih činova o kojima je riječ izraz su nevjerice, nezadovoljstva, ruganje, prigovaranje, negodovanje, zanovijetanje, klevetanje, osuđivanje, kritika, prijekor, uljepšavanje, hvaljenje i sl. (usp. Zillig 1982). Npr. reći *Ah ta djeca!* obično znači izraz (nemoćnog) nezadovoljstva, a toj ilokuciji inherentna je negativna evaluacija. U nastavku navodimo nekoliko autentičnih primjera realizacije takvih FK: njemačke (*jetzt / nun*) *sag (mir) bloß / noch (nicht)*, DepCl / X i ekvivalentne hrvatske *Samo mi nemoj(te) reći da* DepCl s varijantom (*Sad*) *još samo reci(te) / kaži(te)*

²⁵ Suprasegmentalni indikatori (intonacija, akcent) igraju također važnu ulogu, ali ne samo kod ovih, nego i kod eksplicitnih evaluativa, tako da nisu razlikovno obilježje.

da / kako DepCl (primjeri 31–36), njemačke *Da ha(b)-* Pron'_{pers nom} Pron'_{poss akk} N_{akk} i ekvivalentne hrvatske *Eto* Pron'_{pers dat} Pron'_{poss gen/nom} N_{gen/nom} (primjeri 37–40), njemačke *Soviel zu* N i ekvivalentne hrvatske *Toliko o* N (primjeri 41–42) te njemačke (*ach/kein, dies-* N! i ekvivalentne hrvatske *Ah/I ta-/to/te/ti* N! (primjeri 43–46).²⁶

- (31) *Jetzt sag bloß, du hast den Namen Skip noch nie gehört?*²⁷ 'Sad samo kaži da ime Skip još nikada nisi čuo?'
- (32) *Komm schon, sag bloß nicht, dass du diesen Film nicht kennst.* (DWDS) 'Ma daj, nemoj mi reći da taj film nisi gledao.'
- (33) *Jetzt sag noch einer wir sind nicht kooperativ.* (SkE_deTenTen) 'Sad nek još netko kaže da nismo kooperativni.'
- (34) *Samo mi nemoj reći da ćeš se opet rasplakati; baš si prava bebica.* (SkE_hrWaC)
- (35) *Sad još samo recite da ste nešto postigli i u šahu?*²⁸
- (36) *Još samo kaži kako ste rezervirali neki hotel.* (SkE_hrWaC)
- (37) *Oder sie füllen dich mit Wodka voll und dir wird wieder einmal schlecht... Da hast du dein „nach Hause“!* (SkE_deTenTen) 'Ili će te naliti votkom pa će ti opet pozliti... **Eto ti tvoje „kući“!**
- (38) *Da habt ihr euren Krieg!* (SkE_DeTenTen) 'Eto vam vašeg rata!'
- (39) *Eto ti sad, Lizo, tvog lipog Luke. Eto ti tvog mudrijaša.* (HJR)
- (40) *Eto im njihov raj!* (HJR)
- (41) *Soviel zum Verpackungsmaterial sparen.* (SkE_deTenTen) 'Toliko o uštedi ambalažnog materijala.'
- (42) **Toliko o kulturi!** *Opet razbacani karton pokraj spremnika za smeće u Trnju*²⁹
- (43) **Dieser schreckliche November!!!** *So trostlos, so grau, so nass....*³⁰ 'Taj grozni studeni!!! Tako turoban, tako siv, tako mokar...'

²⁶ DepCl = zavisna rečenica (engl. *dependent clause*)

²⁷ [https://almanach.worldofgothic.de/index.php/Skip_\(II.\)/Dialoge](https://almanach.worldofgothic.de/index.php/Skip_(II.)/Dialoge) zadnji pristup 25. 8. 2025.

²⁸ https://kritikaz.com/vijesti/Citaca_proba/26429/Dostojna_po%C4%8Dast_legendi_hrvatskog_baleta zadnji pristup 24. 8. 2025.

²⁹ <https://www.zagreb.info/vijesti/toliko-o-kulturi-opet-razbacani-karton-pokraj-spremnika-za-smece-u-trnju-ponovno-se-dogada-isto/488572/> zadnji pristup 26. 8. 2025.

³⁰ <https://www.glueckszeiten.de/2017/11/gebt-dem-november-eine-chance-gruende-warum-dieser-monat-der-monat-fuer-experten-ist/> zadnji pristup 26. 8. 2025.

- (44) *Ach dieser Bergblick... Ich muss unbedingt mal wieder im Winter in die Berge...*³¹ ‘Ah taj pogled s planine... Obavezno moram na zimu opet u planine’
- (45) *Ah te željeznice. Voliš ih, mrziš ih ...* (SkE_hrWaC)
- (46) *i ta grižnja savjesti..... zašto sam se uplela u tuđi život i riskirala da se i moj sada raspadne.* (SkE_hrWaC)

3.4. Kvaliteta i objekt evaluacije

Na sljedećoj razini, evaluativne FK mogu se podijeliti na negativne i negativne ili pozitivne evaluativne FK. Polaritet evaluacije potonjih ovisi o sadržaju popuna slobodnih mjesta u FK, usp. primjere (47) i (48) kao moguće realizacije njemačke FK N’ der N’_{gen pl}:

- (47) *Ok, möglicherweise wird in diesem Thread nicht der Schurke der Schurken gesucht, sondern nur sein schlimmster Vertreter.* (SkE_deTenTen) ‘Ok, moguće je da se u ovoj raspravi ne traži **zlikovac nad zlikovcima**, već samo njegov najgori predstavnik.’
- (48) *Die Besten der Besten stammen aus dieser Weinbauregion* (SkE_deTenTen) ‘**Najbolji od najboljih** potječu iz ove vinske regije’

Tako je i u gore navedenim primjerima (43) nasuprot (44). No ima i slučajeva gdje je popuna sama po sebi vrijednosno neutralna i tek ju govornik vrijednosno interpretira u konkretnoj komunikativnoj situaciji. Npr. u gore navedenom primjeru (45) sama FK *Ah te željeznice* vrijednosno je neutralna i tek u kontekstu *Voliš ih, mrziš ih* dolazi do vrijednosne interpretacije.

U primjerima (49) i (50) OE formalno je izražen jezgrom nominalne fraze (*Entscheidung* ‘odlučka’ i *potez* u primjerima), ali stvarni su objekt evaluacije osobe koje su donijele odluku, odnosno povukle potez (u primjerima *das Berliner Abgeordnetenhaus* ‘berlinski zastupnički dom’ i britanske vlasti):

- (49) *Nachdem die “Spectrum Concerts” unlängst akut abwicklungsbedroht waren, beschied eine – selten kluge – Entscheidung des Berliner Abgeordnetenhauses der Veranstaltungsreihe eine jährliche Förderung von 35.000 Euro.*³² ‘Nakon što je ansamblu „Spectrum Concerts“ nedavno opasno zaprijetila likvidacija, **jednom – rijetko mudrom – odlukom** berlinskog zastupničkog doma njihovim je nastupima dodijeljena godišnja donacija od 35.000 eura.’

³¹ <https://www.whiteandvintage.com/2016/01/ein-wintermarchen.html> zadnji pristup 26. 8. 2025.

³² <https://www.spectrumconcerts.com/home/%C3%BCber-spectrum/endlich-normal/>, zadnji pristup 6. 5. 2025.

(50) *Britanske su vlasti povukle rijetko glup, opasan i proturječan potez.*³³

U gore već citiranim primjerima (16), (17) i (18) postoji dvostruka evaluacija objekta (u primjerima: islama, Njemačke demokratske republike DDR i planinara):

(16) *In Frankreich musste Dr. Redeker, ein Philosophieprofessor, untertauchen, nachdem er mit dem Tode bedroht wurde, weil **der ach so tolerante Islam** keine Kritik am heiligen Koran duldet.* 'U Francuskoj je dr. Redeker, profesor filozofije, morao otići u ilegalu nakon što su mu zaprijetili smrću, jer **ah tako tolerantni islam** ne trpi kritiku svetog Kurana.'

(17) *Schau auf **die ach so antifaschistische DDR**, deren Anhänger immer noch einen SS-Wachmann als Künstler hochjubeln!* 'Pogledaj **ah tako antifašističku Istočnu Njemačku**, čiji pristaše još uvijek veličaju jednog SS-ovca kao umjetnika!'

(18) *Jer samo **ah takoiskusni vrli planinari** zaslužuju tu titulu, svi drugi su tek budale u japankama.*

Evaluacija je koju izražava govornik negativna, a implicitno se suprotstavlja pozitivnoj evaluaciji koju su iznijeli drugi da je islam tolerantan, da je DDR bio anti-fašistički, a planinari da se odlikuju iskustvom. Dakle to su primjeri za „evaluaciju evaluacije“ (njem. *Bewertungsbewertung*), kako Zillig (1982) naziva taj fenomen.

U također već citiranim primjerima (37)–(40) postoje dva eksplicitno spomenuta OE, a govornik ih oba negativno evaluira: *du* 'ti' i „nach Hause“ 'kući', *ihr* 'vi' i *Krieg* 'rat', *ti* i *tvog lipog Luke*, te *im* i *raj*.

(37) *Oder sie füllen dich mit Wodka voll und dir wird wieder einmal schlecht... **Da hast du dein „nach Hause“!*** 'Ili će te naliti votkom pa će ti opet pozliti... **Eto ti tvoje „kući“!**

(38) *Da habt ihr euren Krieg!* 'Eto vam vašeg rata!'

(39) *Eto ti sad, Lizo, tvog lipog Luke. Eto ti tvog mudrijaša.*

(40) *Eto im njihov raj!*

I ovdje imamo evaluaciju evaluacije, s tim da je, za razliku od primjera (16)–(18), eksplicitno navedena osoba (sugovornik/-ci i treće osobe *im*) s čijom se (pozitivnom) evaluacijom govornik ne slaže.

I konačno upotrebom (41) i (42) govornik konstatira, suprotno općevažjećem mišljenju, nedostatak toga o čemu je riječ (*Verpackungsmaterial sparen* 'uštedjeti

³³ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/britanske-su-vlasti-povukle-rijetko-glup-opasan-i-proturje-can-potez-sto-je-sa-slobodom-govora-15024302>, zadnji pristup 6. 5. 2024.

ambalažni materijal', *kultura*). Taj nedostatak predmet je negativne evaluacije govornika.

(41) *Soviel zum Verpackungsmaterial sparen.* 'Toliko o uštedi ambalažnog materijala.'

(42) ***Toliko o kulturi!*** *Opet razbacani karton pokraj spremnika za smeće u Trnju*

4. Modeli i oblici realizacije hrvatske frazemske konstrukcije *I to mi je nek- N*

U nastavku ćemo provesti detaljnu analizu jedne od ranije spomenutih evaluativnih FK, na temelju koje ćemo onda u petom odjeljku odrediti prijevodne ekvivalente u ciljnom jeziku. Odabrali smo eksplicitni evaluativ koji je realiziran u gore citiranim primjerima (5)–(8):

(5) *I ti si mi neki frend?*

(6) *I to mi je neka sloboda.*

(7) ***baš si mi lijep nadimak*** *stavio, djeva, deva, kamila*

(8) ***Baš mi je to neko „učenje“***, *zato i jeste svi danas tak pametni*

Model ove FK na razini sustava ima dvije inačice, ovisno o tome je li inicijalni element veznik *i* ili čestica *baš*, što naime utječe na red riječi u FK:

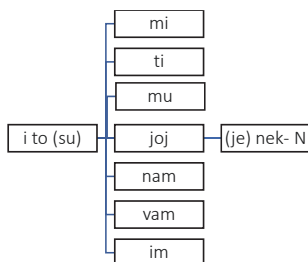
(I) $I \text{ PRON}_{\text{nom}} \frac{\text{PRON}_{\text{dat COP}}}{\text{COP PRON}_{\text{dat}}} \text{ nek- N}$ (*I to mi je / ti si mi nek- N*)

(II) $\text{Baš} \frac{\text{PRON}_{\text{dat COP}}}{\text{COP PRON}_{\text{dat}}} \text{ PRON}_{\text{nom}} \text{ nek- N}$ (*Baš mi je to / si mi ti nek- N*)

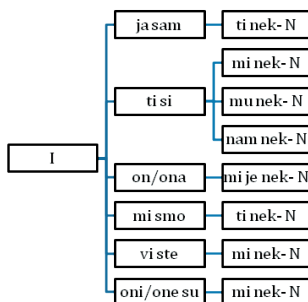
4.1. Način pretraživanja korpusa

Pretraživali smo primjere upotrebe navedene FK u korpusu *Sketch Engine: Croatian Web* (hrWaC 2.2), u Hrvatskoj jezičnoj riznici (HJR) Hrvatskog instituta za jezik, te tražilicom Google na internetu.³⁴ Pretraživali smo na način da smo u tražilice upisivali moguće gramatičke popune za pojedine pozicije u sidru FK, npr. sponu u jednini i množini (*I to mi je neki / i to su mi neki*), te različita lica za osobnu zamjenu u dativu:

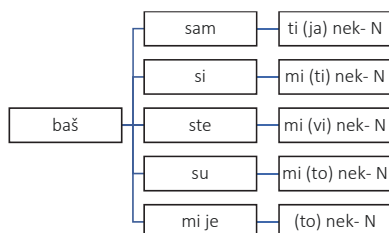
³⁴ Primjeri navedeni u ovom četvrtom odjeljku većinom su iz korpusa *Sketch Engine*. Kad to nije slučaj, naveli smo izvor HJR ili internetsku adresu.

U inačici modela s osobnom zamjenicom kao subjektom varirali smo i tu poziciju:

Zamjena inicijalnog veznika *i* česticom *baš* rezultirala je novim kombinacijama sa ili bez subjekta i osobnom zamjenicom u dativu u različitim licima:

Nadalje svaki od elemenata FK osim spona može se izbaciti iz FK, čime nastaju peteročlani ili čak samo četveročlani sklopovi, opet s različitim gramatičkim popunama pojedinih pozicija.

Na opisani način pronašli smo ukupno 282 primjera upotrebe navedene hrvatske FK u više od 70 različitih oblika realizacije FK-modela, kako je prikazano u tablici 1 u dodatku ovog rada.

4.2. Analiza korpusnih podataka

Oblici realizacije FK-modela u obje gore navedene inačice s inicijalnim elementom *i* ili *baš* mogu se globalno podijeliti u dvije skupine: 1. oblici s pokaznom zamjenicom *to* kao subjektom (152 ovjere) i 2. oblici s osobnom zamjenicom kao subjek-

tom (129 ovjera). Moguću treću skupinu s nominalnim subjektom poput sljedećih primjera nismo uzeli u obzir:

(51) *Baš im je botoks pravo rješenje*

(52) *baš nam je Jugoslavija najsvjetlija točka povijesti*

(53) *Malo otpada baš nam je super za turizam.*

U tim primjerima subjekt je nominalna popuna umjesto pokazne zamjenice *to* iz jednog od naših oblika: *Baš im / nam je to N*.

Najčešće su popune u spomenute dvije skupine *I to mi je nek- N* (46 ovjera od 152 primjera u grupi 1) i *I ti si mi nek- N* (34 ovjere od 129 primjera u grupi 2). To znači da su samo ta dva oblika realizirana u 80 od ukupno 282 primjera. Preostali primjeri (njih 202) realizirani su prema više od 70 različitih oblika.

Naša FK ima dakle u svom najčešćem obliku realizacije veznik *i* kao inicijalni element, zamjenicu *to* ili *ti* kao subjekt, na mjestu zamjenice u dativu 1. lice jednine *mi*, te neodređenu zamjenicu *neki/-a/-o* ispred nominalne pozicije N. S obzirom na to da je najčešći, taj oblik realizacije smatramo standardnim oblikom realizacije FK: *I to mi je / I ti si mi nek- N*.

FK se sintaktički realizira kao potpuna rečenica. Sidro se sastoji od prvih pet elemenata u linearnom slijedu:

- inicijalni veznik *i* ili (rjeđe) čestica *baš*
- pokazna zamjenica *to* ili osobna zamjenica *ti* ili *vi* (rjeđe *ja*, *oni*, *mi*) u nominativu kao sintaktički subjekt rečenice i semantički objekt evaluacije
- spona u prezentu (perfekt rijetko)
- kraći oblik osobne zamjenice u dativu: etički dativ, najčešće u 1. licu jednine *mi*, rjeđe (u 41 primjeru = oko 15 %) u ostalim licima; u nekim je primjerima zamjenica u dativu uz etički istovremeno i posvojni dativ, pojedinosti o tome kasnije
- neodređena zamjenica *neki/neka/neko* ili (rjeđe) *nekakav/nekakva/nekakvi*; umjesto njih (rijetko) prilog *kao* ili broj *jedan* kao „neodređen član“.

Šesti element u FK je slobodna nominalna popuna N (rjeđe pridjevska ADJ ili glagolska fraza Vphr) koja stoji nakon sidra i zatvara konstrukciju. Pozicija N/ADJ je sintaktički predikativna dopuna³⁵ koja označava kategoriju kojoj je pridružen objekt evaluacije, i to kao njezin loš predstavnik: *i to mi je / i ti si mi neki N / Baš si mi ti ADJ* može se parafrazirati kao ‘to je/ ti si loš N’ i ‘ti nisi ADJ’.

Red riječi je strog³⁶, samo spona i zamjenica u dativu mogu međusobno zameniti mjesta ovisno o licu subjekta i spona (*to mi je – ti si mi*). Čestica *baš* također može promijeniti mjesto, može se pomicati s početne pozicije u sredinu rečenice: *Baš si mi ti neki N – Ti si mi baš neki N*. Međutim, ovaj pomak u praksi je rijedak (samo u tri od 52 primjera s *baš*).

Inicijalni element većinom je veznik *i* ili čestica *baš*. Ponekad se kombiniraju s drugim inicijalnim elementima poput uzvika *e*, *ma*, *pih*, *au* ili veznika *a*. U nekim primjerima uopće nema inicijalnih elemenata, oni počinju subjektom i sastoje se od samo pet elemenata:

PRON- $\frac{\text{DAT-COP}}{\text{COP-DAT}}$ -*nek*-N³⁷

Kada je inicijalni element veznik *i*, što je najčešće slučaj, drugi je element u linearnom slijedu *subjekt*. Veznik *i* kao proklitika naslanja se na subjekt koji je, u ovom redu riječi, prva naglašena riječ u FK. Ako umjesto veznika stoji čestica *baš*, subjekt se pomiče na četvrto mjesto. Naime za razliku od veznika, *baš* je naglašena riječ na koju se naslanjaju spona i zamjenica u dativu kao enklitike tvoreći jednu izgovornu cjelinu (fonetski blok) *Baš – DAT – COP* ili *Baš – COP – DAT*, iza čega slijedi naglašeni subjekt.

Subjekt je najčešće izrečen, samo u šest od ukupno 282 primjera subjekt je neizrečen (*Baš ste mi neki N*). Kao što je poznato, subjekt je u dijaloškom kontekstu u hrvatskom obično neizrečen u 1. i 2 licu (govornik *ja/mi* i sugovornik/-ci *ti/vi*), a u 98 % naših primjera taj je subjekt izrečen. Razlog je tomu što sintaktički subjekt ovdje označava objekt govornikove negativne evaluacije, a što predstavlja glavnu komunikativnu intenciju govornika. Zato je subjekt ne samo izrečen, nego obično čak nosi i (kontrastivni) rečenični naglasak.

Objekt evaluacije izrečen subjektom najčešće je sugovornik *ti* (102 ovjere) ili u množini *vi* (23 ovjere), dakle ukupno u 125 od 282 primjera. Primjeri u kojima govornik vrednuje samog sebe rijetki su: u jednini *ja* u dva primjera, a u množini *mi* samo u jednom primjeru.

³⁶ Usp. Menac (2007: 42, 66).

³⁷ Na internetu smo pronašli i nekoliko potvrda za oblike realizacije FK u kojemu je inicijalni element pridjev *lijep-*, a zamjenica *nek-* je ispala, npr.: *Lijep si mi ti vođa*, *Toy! Ti čak nemaš pojma gdje se nalazimo*. (<https://www.scribd.com/document/522009005/Aldiss-Brian-Pra%C5%A1uma> zadnji pristup 27. 8. 2025.); *Lijep si mi ti ministar prosvjete koji pali knjige!* (<https://hercegovina.ff.sum.ba/wp-content/uploads/2021/02/20-Hercegovina-19-GAL%C4%86.pdf> zadnji pristup 27. 8. 2025.); *Lijepa si mi ti muštra – doda Sikes mjereći je prezirnim pogledom* (<https://www.scribd.com/document/34174118/Oliver-Twist> zadnji pristup 27. 8. 2025.); *Lijep mi je to doprinos, krasti državni novac*. (<https://jurekarakassite.files.wordpress.com/2016/04/trener-i-mafija.docx> zadnji pristup 27. 8. 2025.). No u našim korpusima SkE_hrWaC 2.2 i HJR na kojima smo temeljili analizu u ovom radu nismo našli nijednu potvrdu tog oblika realizacije FK, tako da ga nismo uzeli u obzir prilikom analize.

Treće osobe česti su objekti evaluacije, a zanimljivo je da govornik na njih ne referira osobnom zamjenicom u 3. licu *on-*, za što smo među 282 primjera našli samo jedan (*Pih i oni su mi neki alternativci*), nego pokaznom zamjenicom *to* koja upućuje na određenu prethodno (rjeđe naknadno) spomenutu imenicu: u 58 od 152 primjera *s to* kao subjektom ta zamjenica se odnosi na ljude. Dakle u 183 od 282 primjera objekt evaluacije su ljudi: sugovornik/-ci *ti/vi*, treće osobe *to* (i samo jednom *oni*) ili sam govornik *ja/mi*. Osim toga ljudi su objekt evaluacije i u brojnim drugim primjerima, ali neizravno. Navest ćemo samo tri od brojnih primjera.

U (54) objekt negativne evaluacije su ljudi označeni zamjenicom *im* iza FK:

(54) *Slušam svaki dan na narodnom radiu reklamiraju nekakav humanitarni koncert za izgradnju crkve... I to mi je neka humanost??? Pa šta im ne bi bilo bolje da od te love naprave sirotinji stanove ili im daju nešto za jest, a ne gradit* –³⁸

A u (55) imenica *firma* je metonimija za ljude u firmi:

(55) *poslao sam zahtjev prije mjesec dana, slao mailove, tražili su dodatnu papirologiju koju sam im poslao i poslije ništa. I to mi je neka organizirana firma*

U (56) objekt negativne evaluacije je prethodno imenovana umjetnica:

(56) *žena koja sjedi, nepomična, a pred njom se izmjenjuju posjetitelji i to traje dani (Marina Abramović u MOMA-i) I to mi je neka umjetnost Pa onda svi mogu biti umjetnici*

S druge strane primjeri u kojima objekt evaluacije nema nikakve veze s ljudima relativno su rijetki, poput (57):

(57) *Nasmijala sam se sama sebi Put se s ceste počeo blago spuštati. Pih, i to mi je neki vrh na koji ću se više spuštati nego penjati. Ustvari, to je bilo i razumljivo jer je vrh niži od Premužićeve staze*

Osobna zamjenica u dativu je takozvani *etički dativ* (*dativus ethicus*) koji definiramo prema Zifonun et al. (1997: 997):

Der in Beispiel (...) *Du bist mir (vielleicht) ein schöner Freund* ausgedrückte Adverbialtyp des ethischen Dativs ist hinsichtlich seiner Belegung und seines Vorkommens besonders eingeschränkt: Nur die Sprecher- und (marginal) die Hörerdeixis können hier auftreten, die Stelle ist weder erfragbar noch betonbar noch erststellenfähig; er tendiert in Richtung Abtönungspartikel.³⁹

³⁸ Većina naših primjera nije iz beletristike ili novinskih/medijskih izvora, već iz *chat* poruka, foruma i sličnih tekstova, čiji smo izvorni pravopis zadržali.

³⁹ „Priložni tip etičkog dativa izražen u primjeru (...) *I ti si mi neki prijatelj* posebno je ograničen s obzirom na izražajni oblik i frekvenciju: može se odnositi samo na govornika i (marginalno) sugovor-

Ograničenje etičkog dativa u njemačkom jeziku na prvo i (marginalno) drugo lice ne vrijedi za hrvatski, barem ne u slučaju ove FK gdje su zastupljena sva lica jednine i množine, iako je i u hrvatskom najčešće prvo lice jednine *mi* (u 176 od 217 primjera sa zamjenicom u dativu) kao i u njemačkom *mir*. Sve ostale zamjenice u dativu (*ti, mu, nam, vam, im*) raspoređene su u preostalom 41 primjeru. U 65 od 282 primjera nema zamjenice u dativu. Treba napomenuti da su dativi u trećem licu u osnovi posvojni:

(58) *i ti si mu neki prijatelj* = 'njegov prijatelj'

(59) *i to su mu neki prijatelji* = 'njegovi prijatelji'

(60) *E baš im je neka reklama* = 'njihova reklama'

No u kontekstu FK posvojni dativ dobiva i tu evaluativnu komponentu koju ima etički dativ. I u nekim primjerima s dativom u prvom licu množine *nam* radi se istovremeno o etičkom i posvojnem dativu:

(61) *A baš nam je biskup*

(62) *I to nam je ta sretna perspektiva*

Slično konstatiramo i u nekim primjerima s dativom u prvom licu jednine te u drugom licu:

(63) *baš si mi ti neki rođak* (HJR)

(64) *i to mi je neki život*

(65) *i to su ti kao neki argumenti u obrani svojih neobranjivih stajališta*

(66) *sram vas bilo i to vam je politička korektnost bježite u mišju rupu dok vas nije moja baba dohvatila*

Na kraju sidra nalazi se neodređena zamjenica *nek-*. U nekim primjerima pojačana je priložima poput *kao, nazovi, tzv.*:

(67) *i to mi je kao neki smisao*

(68) *i to su neke, kao, lopte*⁴⁰

(69) *i ti si neki nazovi Hrvat*

(70) *i ti si neki tzv. magistrar povijesti?*

U šest primjera *nek-* je zamijenjen prilogom *kao: I to mi je kao (bilo) N i To su, kao, N*.

nika, ne odgovara na *komu?* niti ikoje drugo pitanje, nikada nije naglašen niti stoji na prvom mjestu u rečenici; ponaša se slično česticama." (Preveo Vladimir Karabalić)

⁴⁰ <https://jezikoslovac.com/sinonimi-pregled.php?pojam=kuglao> zadnji pristup 29. 8. 2025.

U velikoj većini primjera zamjenica *nek-* stoji sama ispred nominalne pozicije N, međutim u deset primjera između *nek-* i N pojavljuje se pridjevski atribut. U skladu s ironičnim značenjem FK taj pridjev ima suprotno značenje od onoga koje ima izvan FK: unutar FK pridjev se transformira u svoj vlastiti antonim. Tako *neka organizirana firma* zapravo znači 'loše organizirana firma', *neki vjerodostojni test* znači 'nevjerodostojni test', a tako i *neki moćni dalekozor*, *neki kredibilan medij*, *neki veliki stručnjak/znalac*, *neki elitni igrač*, *neki otmjeni susjedi*, *neko najpametnije strojalo*, *neki izvor pouzdani*.

Primjere u kojima ne dolazi do takve ironične transformacije značenja ne smatramo realizacijama FK:

(71) *tak mi je nekako šugav, da ta akcija nije nekakva prevara Kaj Huggies br. 4 Megapack inače tako izgleda? Baš su mi neke jadne te pelene. Mi inače koristimo Pampers, ali ljetos sam imala paket Huggiesa br. 4, ...*

(72) *Imam dosta godina da kažem da nisam balavica ali opet premalo da kažem da sam popila svu pamet ovog svijeta Baš mi je neki šugav dan I pokušavam bacit pogled malo na prošlost na ono što sam postigla u svom životu i što još želim napraviti.*

Ironija je primarno smještena na semantičkoj razini jezičnog čina mijenjajući značenje riječi u antonim. Glavni učinak ironije na ilokuciju jest da u obzir dolaze samo jezični činovi u kojima govornik negativno vrednuje objekt OE. Točnije rečeno: karakteristični uvjeti upotrebe FK *I to mi je / I to su mi nek-* N jesu 1) da bi OE trebao biti ili smatra da je N i 2) da govornik osporava te osobine OE, odnosno smatra OE lošim predstavnikom kategorije N ili da uopće ne pripada kategoriji N. Koji će se tip evaluativnog govornog čina realizirati upotrebom FK ovisi o daljnjim okolnostima i konkretnom kontekstu. Tako u primjeru (73) govornik upotrebom FK izražava nezadovoljstvo. Na tu ilokuciju ukazuju tri indikatora koji označuju tri relevantne komunikativne okolnosti: glagol *mrmljao*⁴¹ koji eksplicitno imenuje jezičnu radnju, fraza *u sebi* koja indicira monološki kontekst i fraza *u nemoćnoj zlobi* koja imenuje psihičko stanje govornika.

(73) „Eh, **i ti si mi neki vezir**, majku ti tvoju!“ *mrmljao je u sebi Omer-kapetan u nemoćnoj zlobi.* (HJR)

Spona se pojavljuje u svih 282 primjera, kao i komplement N. Svaki od ostalih dijelova FK – inicijalni veznik *i*, čestica *baš*, subjekt, etički dativ i neodređena zamjenica *nek-* – može izostati, ali maksimalno dva odjednom, dok su ostali elementi u tom slučaju obvezni. Drugim riječima, FK je realizirana s minimalno četiri elementa, što je slučaj u 59 naših primjera. Najčešća je realizacija sa svih šest elemenata (u

220 primjera), a u tri se primjera pojavljuje sedam elemenata: zbog glagola u perfektu (*Baš mi je to bio neki N / I ti si mi bio neki N*) i elemenata *i* i *baš* koji se u jednom primjeru iznimno pojavljuju oba (*I to su mi baš neki N*), dok inače zamjenjuju jedan drugoga.

5. Prijevodi FK *I to mi je / I ti si mi nek-* N na njemački

Za potrebe našeg projekta ključno je identificirati ekvivalente FK u drugim jezicima. Na temelju formalne i semantičko-pragmatičke analize hrvatske FK *I to mi je / I ti si mi nek-* N u prethodnom odjeljku, možemo sada istražiti koje su mogućnosti na raspolaganju za prijevod na njemački jezik. Pri traženju ekvivalenata pristupamo i onomaziološki i semaziološki, što znači da tražimo ekvivalente po sadržaju i po formi. Semaziološki sličan model jest njemačka FK $\text{PRON}_{\text{pers/dem nom}} \text{V}_{\text{cop}} (\text{mir})$ (PART) *ein-* (ADJ) N. Za određivanje standardnog oblika u njemačkom jeziku koristili smo manji korpus od 95 autentičnih primjera iz korpusa *Sketch Engine: German Web* (deTenTen). Radi jednostavnosti, uključili smo samo drugo lice jednine *du* 'ti' u standardni oblik u potrazi u korpusu deTenTen. U ovom korpusu, *schön-* 'lijep-' bio je najčešća pridjevna popuna.⁴² Osim toga, u konstrukciji je moguće koristiti različite čestice. U našem je korpusu *ja* (27 slučajeva)⁴³ najčešće korištena čestica. Stoga standardni oblik bilježimo na sljedeći način: *Du bist (mir) (ja) ein- schön-* N. Za standardnu varijantu *I to mi je nek-* N analogno smo odredili njemačku varijantu *Das ist (mir) (ja) ein schön-* N. Raznolikost čestica u njemačkom jeziku omogućava da se istovremeno koriste i dativna fraza, više čestica i atributa, zbog čega su mogući primjeri poput (74), u čijem je prijevodu prikladno koristiti zamjenicu *ono* u funkciji čestice i česticu *baš*:

(74) *Ihr seid mir ja vielleicht ein paar schöne Freunde.*⁴⁴

'A vi ste mi ono baš neki prijatelji!'

Onomaziološki gledano, moguće je da ima još i drugih FK kojima se može izraziti situacija koja ispunjava sljedeće, u odjeljku 4.2. već spomenute kriterije: 1. OE bi trebao biti ili smatra da je N; 2. Govornik osporava te osobine OE, odnosno smatra OE lošim predstavnikom kategorije N. Kako bismo odredili adekvatnost strukturnog ekvivalenta i daljnje onomaziološki prikladne konstrukcije, preveli smo na njemački jezik hrvatske korpusne primjere koje smo analizirali u četvrtom odjeljku

⁴² Popuna *schön* pojavljivala se najčešće (17 primjera), slijedile su je *richtig-* 'prav-' (6 primjera) i *toll-* 'super' (3 primjera). Ti brojevi pružaju naznaku o opsegu varijacija koje su ovdje moguće.

⁴³ Drugi i treći najčešći slučajevi bili su prilozi *schon* (12 primjera) i *vielleicht* (8 primjera) u funkciji čestice. Naravno, leksička je varijacija kod čestica ograničenija nego kod pridjevnih popuna.

⁴⁴ <https://www.rennrad-news.de/forum/threads/bin-auch-ganz-neu.52395/page-388> zadnji pristup 1. 9. 2025.

ovog rada.⁴⁵ Pri tome smo se ograničili na primjere u kojima se pojavljuje sidro *nek-*. Na taj način mogli smo izraditi prijevode na njemački jezik za 87 od 130 primjera za varijantu *I ti si mi nek-* N, i 95 prijevoda od 152 primjera za varijantu *I to mi je nek-* N.

5.1. Ekvivalenti za *I ti si mi nek-* N

U skoro svim primjerima sa sidrom *nek-* bilo je moguće koristiti strukturni ekvivalent *Du bist (mir)(ja) ein schön-* N. Pri tome treba paziti na odabir odgovarajućih pridjeva i čestica:

(75) *i ti si mi neki fan FERRARIJA*

(75a) 'du bist mir (ja) ein schöner / toller Ferrari-Fan'⁴⁶

(75b) 'du bist mir (ja) vielleicht ein Ferrari-Fan'

(75c) 'und du willst ein Ferrari-Fan sein!'

Prijevod (75c) primjer je njemačke FK *und du willst ein N sein*, koja također služi kao prikladni ekvivalent. Pokazalo se da se on mogao koristiti u otprilike 85 od 95 slučajeva.⁴⁷

FK *und du willst ein N sein* nametnula nam se kao prijevod prvenstveno kod hrvatskih primjera u obliku upitne rečenice:

(76) *tebe bi ljudi trebali žaliti. jer ti si sick opće te ne kužim. i ti si mi sad neki stilist?*

'Und du willst ein Stylist sein?'

Njemački prijevod sjajno prenosi semantičko i pragmatičko značenje hrvatskog originala. Pri tome treba napomenuti da i u hrvatskim originalima i u njemačkim prijevodima imamo pitanje samo na sintaktičkoj razini. Ilokucijska je funkcija tih pitanja evaluativni komentar.

U primjerima u kojima je strukturni ekvivalent prikladniji nego *und du willst ein N sein* govornik ne dovodi u pitanje da je OE uopće predstavnik kategorije N, već samo izražava da je OE loš predstavnik te kategorije:

(77) „***I ti si mi neka sestra***“ – *okrznuo je Lenu. Skrušeno je sjedila na krevetu i čupkala vunu iz šarenog pokrivača.* (HJR)

⁴⁵ Primjeri navedeni u ovom petom odjeljku većinom su iz korpusa *Sketch Engine*. Kad to nije slučaj, naveli smo izvor.

⁴⁶ Sve hrvatske primjere na njemački je prevela Katrin Schlund.

⁴⁷ Ne možemo navesti točan broj jer je bilo nekoliko spornih slučajeva u kojima je ova varijanta prijevoda bila moguća, ali ne baš najpovoljnija.

(77a) **'Du bist mir ja eine schöne Schwester!'**

(77b) **'Und du willst eine gute Schwester sein?!'**

U prijevodu (77b) korisno je dodati evaluativni pridjev jer govornik naravno ne osporava da je Lena njegova sestra, već samo da je ona dobra sestra.

No ima i primjera u kojima je FK *und du willst ein N sein* čak prikladnija od strukturnog ekvivalenta. To je slučaj kada se u hrvatskim primjerima izražava snažna kritika. U tim situacijama njemački strukturni ekvivalent čini se preblagim, zato što se on često koristi u šaljivim kontekstima,⁴⁸ što pokazuje i korištenje smajlića u originalnom primjeru (78):

(78) *Materijalisti i ateisti, zar nemate nikakvog misljenja na ovu temu? **Bas ste mi vi neki filozofi:***

'An alle Materialisten und Philosophen, habt ihr etwa keine Meinung zu diesem Thema? Ihr seid mir (ja) schöne Philosophen!'

Zabavno-ironični ton njemačke FK *du bist mir ein- schön- N / das ist mir ein-schön- N* vjerojatno proizlazi i iz činjenice da konstrukcija na njemačkom često djeluje pomalo zastarjelo:⁴⁹

(79) *Als man nach Karlsdorf kam und den Irrthum bemerkte, sagte sie zum Kondukteur: „**Sie sind mir ein schöner Kondukteur, ich will nach Langenbrücken und Sie lassen mich nach Karlsdorf fahren.**“*

'Kada su stigli u Karlsdorf i primijetili zabunu, rekla je kondukteru: „Vi ste mi neki kondukter, ja putujem u Langenbrücken, a vi me dovezli u Karlsdorf.“'

Nažalost, nismo uspjeli pronaći izvor ovog zapisa u korpusu SkE_deTenTen. Međutim, arhaična grafija *Irrthum* umjesto *Irrtum* 'zabuna' i arhaizam *Kondukteur* umjesto *Kontrolleur* ili *Schaffner* nedvosmisleno upućuju na stariji tekst.

Za razliku od toga, njemačka FK *und du willst ein N sein* može značiti jaču kritiku, koja postaje još jača korištenjem sidra *sowas* 'takvo što' umjesto osobne zamjenice. Taj se učinak očito događa zato što *sowas* uzrokuje depersonalizaciju referenta:

(80) ***I ti si mi kao neki Amer, nosioc kulture S tom kulturom si možeš obrisati dupe i progutati to, i ti i svi Ameri***

'und du willst / sowas (wie du) will ein Ami sein, ein Kulturträger'

⁴⁸ Usp. Mollica (2020: 65) koji dolazi do zaključka da se konstrukcija u njemačkom jeziku prije svega koristi u ironično-humoristične svrhe, iako može služiti različitim ilokucijskim funkcijama (poput kritike, prijekora i ismijavanja).

⁴⁹ To sugeriraju i drugi primjeri u korpusu SkE_deTenTen, u koje ovdje međutim zbog ograničenog prostora ne možemo dalje ulaziti.

U primjeru (80) prijevod pomoću strukturnog ekvivalenta *du bist mir ja vielleicht ein schöner / toller Amerikaner* ne bi bio pogrešan, no djeluje pomalo blago.

U drugim slučajevima, razlog za ograničeno korištenje strukturnog ekvivalenta formalne je prirode. Na primjer, njemačka FK nije najsretnija u drugim vremenima osim sadašnjeg:

(81) *Bijedno smeće, prodao si se za fotelju u HDZ-u, i ti si mi bio neki sindikalist??*

‘und du willst Gewerkschafter gewesen sein??’

U (81) prijevod na njemački pomoću strukturnog ekvivalenta *‘Du bist/warst (mir) (ja) ein schöner/toller Gewerkschafter (gewesen)’* nije pogrešan, no svakako je manje uobičajen.⁵⁰

Još jedna razlika odnosi se na varijaciju dativne fraze. Kako smo spomenuli u odjeljku 4.2., etički dativ u ovoj FK sličan je čestici i ograničen na prvo lice jednine, dok u hrvatskom jeziku postoji bogatstvo varijanti s dativom u drugim licima. U takvim se slučajevima varijanta FK *und du willst ein N sein* uglavnom također dobro uklapa:

(82) *i ti si mu neki prijatelj*

‘und du willst sein Freund sein’

Osim toga, u njemačkom strukturnom ekvivalentu mogući su samo imenice i pridjevi kao popune, dok su u hrvatskoj varijanti *I ti si mi X* dopuštene i ne-nominalne popune. Kao ilustraciju, navest ćemo sljedeći primjer, koji pokazuje da funkcionalni ekvivalent funkcionira i u ovim slučajevima:

(83) *Jako ti dobro znaš da to nije u redu, zato mi nije jasno koji drek to imaš pitati nekog, i ti si mi medicinu završio??*

‘Du weißt ganz genau, dass das nicht in Ordnung ist, deshalb ist mir nicht klar, warum du hier jemanden so einen Mist fragen musst, und du willst Medizin studiert haben?’

Često je njemačka FK *und du willst ein N sein* također prikladna za prijevode hrvatske varijante *i ti si mi N* u kojima nedostaje *nek-*:

(84) *i ti si mi izaslanik za ljudska prava, bijedniče...*

‘Und du willst ein Menschenrechtsbeauftragter sein, du Versager ...’

Kod varijanti bez elementa *nek-* primijetili smo još jednu varijantu, naime njemačku FK sa sidrom *als ob*:

(85) *Mira Furlan nije kresala u svoje vrijeme pa sta to koga briga Koji priglupi komentari "pola beogradskih fudbalera" je **bas si ti drza sviću***

'als ob du dabei gewesen wärst'

5.2. Ekvivalenti za I to mi je nek- N

Raspon varijacija u prijevodima ove inačice znatno je veći. Stoga ćemo se u okviru ovog kratkog istraživanja ograničiti na spominjanje najvažnijih razlika u prijevodu modela *i to mi je nek-* N. Jedna od najčešćih varijanti prijevoda svakako je FK *und das soll ein N sein*:

(86) *Evo, sjetila sam se i jedne koja se s hrvatskim magisterijem upisala na doktorat u Bratislavi Bratislava... hahaha, **i to mi je neki dokaz kvalitete Hrfakseva??***

'und das soll ein Beweis für die Qualität kroatischer Universitäten sein??'

Poput strukturnog ekvivalenta *du bist mir (ja) ein schön-* N, i inačica *das ist mir ein schön-* N nema samo ironičan, već može imati i humoristično-prijateljski ton. Zato je manje prikladan i u slučajevima veoma jake kritike poput sljedećeg:

(87) *20 ak godina gura kolica ide uz u vrtoglavo visokim petama, sise izbacila, dopičnjak onaj više otkriva nego pokriva... **i to mi je neka mater** –izgleda ko da je iz diska izašla*

'und sowas nennt sich Mutter'

Njemačka FK *und sowas nennt sich N* ovdje odgovara jer može izražavati jaku kritiku.

I strukturni ekvivalent može biti prikladan, iako je to rjeđi slučaj nego kod inačice *i ti si mi nek-* N. Međutim, čini se da su druge varijante prijevoda (b. i c.) često prikladnije:

(88) *mislim **i to mi je neki film** kad glavna ženska umre.*

(88a) **'das ist (mir) (ja) schöner/toller/super Film**, in dem die weibliche Hauptrolle stirbt'

(88b) **'was ist das denn für ein Film**, in dem ...'

(88c) **'und das soll ein guter Film sein**, in dem ...'

Kada imeničke popune u hrvatskom označavaju apstraktne pojmove, u njemačkom su često prikladniji prijevodi pomoću FK *und das soll ADJ sein*:

(89) *i to mi je neka pravda* **'und das soll gerecht sein'**

(90) *i to je neki humor* ‘und das soll lustig sein’

Prijevedi pomoću njemačke FK *als ob das ein N wäre* isto su mogući:

(91) *onda Josip Katalenić-a i to mi je neka poznata ličnost: lol:*

‘als ob der eine bekannte Persönlichkeit wäre’

Izbor odgovarajućeg prijevoda ponekad ovisi i o konkretnim leksičkim popunama:

(92) *Pih i to mi je utjeha.*

‘Das ist ja ein schöner Trost für mich!’⁵¹

(93) *I to mi je neka hvala što ti želim pomoći*

‘und das ist dann der Dank dafür, dass ich dir helfen will’

U primjerima (92) i (93) na njemačkom jeziku radi se o idiomatskim izrazima koji se preferirano koriste upravo leksičkim popunama *Trost* i *Dank*.

Konačno, za ispravnu upotrebu njemačkih FK valja napomenuti da se u svim njemačkim ekvivalentnim FK glavni naglasak stavlja na zamjenicu, a drugi naglasak nosi predikatni evaluator (PE), dakle:

***Du** bist mir ein- schön- N!*

*und **du** willst ein N sein?!*

*und **das** soll ein N sein!?*

*und **sowas** nennt sich N!*

Za sve te FK postoje formalno identične, slobodne sintagme koje se razlikuju samo u naglasku i/ili u intonaciji. Prijelaz između idiomatsko-frazematske (ovdje: ironične) upotrebe i doslovne upotrebe često je nejasan. Obično su doslovne, neidiomatske upotrebe rjeđe. Tako bi se, na primjer, u kontekstu igranja uloga mogao izgovoriti rečenica poput „Und du willst ein Zwerg sein?“ ‘I ti želiš biti patuljak?’, koja ovdje naravno služi kao stvarno pitanje i nije realizacija evaluativne FK (usp. primjer 28). U zaključku, želimo kratko spomenuti još jednu mogućnost prijevoda hrvatske *i to mi je nek- N*, koja se čini posebno prikladnom kada je popuna u izvornom hrvatskom tekstu apstraktna imenica i cijela FK sintaktički nezavisni komentar:

(94) *u zadaćnici ne mogu ovako optužiti moderniste jer bih zauzvrat letila iz škole s pečatom profe iz hrvatskog na guzici. I to mi je neka sloboda izražavanja*

(94a) **‘So viel zum Thema Meinungsfreiheit’**

⁵¹ Ovaj prijevod naveden je kao primjer upotrebe riječi *Trost* ‘utjeha’ u DWDS. Uz primjer su navedene stilske odrednice „umgangssprachlich, spöttisch“ ‘razgovorni jezik, podrugljivo’.

(94b) **‘und dass soll Meinungsfreiheit sein’ / ‘und das nennt sich (dann) Meinungsfreiheit’**

Prijevod (94a) implicitno evaluativnom FK *so viel zu X* ‘toliko o X’ vrlo se dobro uklapa u njemački tekst, iako su i opcije pod (94b) moguće.

6. Zaključak

Ovaj kratki pregled nikako ne može obuhvatiti u potpunosti širinu varijacija koje su vidljive i u hrvatskom jeziku i u prijevodima na njemački. To pokazuje koliko je kompleksno istraživanje jedne jedine FK, pa i ograničenje između varijacija jedne FK i drugih, no srodnih FK. S obzirom na naš testni slučaj koji se bavio određivanjem njemačkih ekvivalenata za hrvatsku konstrukciju *i ti si mi nek-* / *i to mi je nek-* N, možemo reći da hrvatska FK ima širi raspon primjene od njemačkog strukturnog ekvivalenta *du bist/das ist mir (ja) ein- schön-* N. Njemački strukturni ekvivalent u usporedbi s hrvatskim i pragmatično je ograničen jer on često djeluje pomalo zastarjelo i povezan je s ironično-šaljivim tonom.

Varijacija u prijevodima za *i to mi je nek-* značajno je veća nego za *i ti si mi nek-* N. Čini se da je razlog za to što popune u inačici *i ti si mi nek-* N uglavnom označavaju osobe, dok inačica *i to mi je nek-* dopušta veći izbor mogućih popuna. To očigledno dovodi do veće varijacije i u njemačkim ekvivalentima zato što je njemački strukturalni ekvivalent bolje prilagođen popunama koje označavaju osobe (iako nije ograničen samo na to). Pouzdan odgovor na to pitanje, kao i neka druga, pak mora ostati za daljnja istraživanja.

Literatura

- Bast, Radovan; Endresen, Anna; Janda, Laura A.; Lund, Marianne; Lyashevskaya, Olga; McDonald, James; Mordashova, Daria; Nessel, Tore; Rakhilina, Ekaterina; Tyers, Francis M.; Zhukova, Valentina. 2021. *The Russian Constructicon. An electronic database of the Russian grammatical constructions*. Dostupno na: <https://constructicon.github.io/russian/>.
- Dobrovol'skij, Dmitrij. 2011. Phraseologie und Konstruktionsgrammatik. In Lasch, Alexander & Ziem, Alexander (eds) *Konstruktionsgrammatik III Aktuelle Fragen und Lösungsansätze*, 110–130. Tübingen: Stauffenburg.
- Dobrovol'skij, Dmitrij. 2012. Phrasem-Konstruktionen in Parallel-Korpora. In Prinz, Michael & Richter-Vapaatalo, Ulrike (eds) *Idiome, Konstruktionen, „verblühte rede“: Beiträge zu Geschichte der germanistischen Phraseologieforschung*, 327–340. Stuttgart: Herzler Verlag.
- Dobrovol'skij, Dmitrij. 2022. Deutsche Phrasem-Konstruktion [X hin, X her] in kontrastiver Sicht: eine korpusbasierte Analyse. In Mellado Blanco, Carmen & Mollica, Fabio & Schafroth, Elmar (eds.) *Konstruktionen zwischen Lexikon und Grammatik. Phrasem-Konstruktionen monolingual, bilingual und multilingual*, 227–245. Berlin/Boston: De Gruyter. Doi: 10.1515/9783110770209-009

- Endresen, Anna & Janda, Laura A. 2020. Taking Construction Grammar one step further: families, clusters, and networks of evaluative constructions in Russian. In Putnam, Mike (ed.) *Frontiers in Psychology*, vol. 11, 1–22. Switzerland: Frontiers Research Foundation. DOI: 10.3389/fpsyg.2020.574353
- Korina, Natalia & Pavlova, Anna. 2024. Frazeologizmy-konstrukcii, vyražajuščie kosvennuju ocenku. In Ladislav Janovec (ed.) *Svět v orazech a ve frazeologii. World in Pictures and in Phrasology*. Libercy, Univerzita Karlova, 193–209.
- Menac, Antica, 2007. *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra.
- Mellado Blanco, Carmen & Mollica, Fabio; Schafroth, Elmar. 2022. Phrasem-Konstruktionen in der heutigen Forschung: ein Überblick. In Mellado Blanco, Carmen & Mollica, Fabio & Schafroth, Elmar (eds) *Konstruktionen zwischen Lexikon und Grammatik. Phrasem-Konstruktionen monolingual, bilingual und multilingual*, 1–18. Berlin/Boston: De Gruyter. DOI: 10.1515/9783110770209-009
- Mollica, Fabio, 2020. Die Phrasem-Konstruktion $[X_{NPnom} \text{ sein}_{Kopula} \text{ mir}_{Exp} \text{ (Modalpartikel) Det}_{ein(e)} Y_{NP}]_{Exkl}$ und ihre Relationen innerhalb der Ethicus-Konstruktion und der Dativ-Familie. In *Linguistische Berichte* 261, 47–83. DOI: 10.46771/2366077500261_3
- Pavlova, Anna Vladimirovna & Alekseyeva, Maria Leonidovna. 2022. Sintaksičeskie i frazeologičeskie konstrukcii: teoretičeskoe osmyslenie v aspekte dvujazyčnoj leksikografii. In *Tekst: neposredstvennyj / Filologičeskij klass*, vol 27, nr 2. 52–67. Yekaterinburg: Ural State Pedagogical University. DOI: 10.51762/1FK-2022-27-02-05
- Searle, John R. 1969. *Speech Act Theory*. Cambridge: University Press.
- Stefanović, Marija J. 2022. K opisu koncepta vrednosti u srpskom jeziku. In *Južnoslovenski filolog*, vol 78, nr 2. 711–730. DOI: 10.2298/JFI2202711S
- Welke, Klaus. 2020. Konstruktionsgrammatik: Konstruktionen ohne Grammatik? [Construction Grammar: Construction without Grammar?] In *Zeitschrift für germanistische Linguistik*, 48(2), 389–423. DOI: 10.1515/zgl-2020-2006
- Zifonun, Gisela; Hoffmann, Ludger; Strecker, Bruno. 1997. *Grammatik der deutschen Sprache*. Band 2. Berlin/New York: Walter de Gruyter.
- Zillig, Werner. 1982. *Bewerten. Sprechakttypen der bewertenden Rede*. Tübingen: Niemeyer.

KORPUSI

- Croatian Web (hrWaC 2.2, ReLDI): <https://www.sketchengine.eu/hrwac-croatian-corpus/>
- German Web (deTenTen): <https://www.sketchengine.eu/detenten-german-corpus/>
- Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (dwds): <https://www.dwds.de/>
- Hrvatska jezična riznica: <http://riznica.ihjj.hr/index.hr.html>

Dodatak

Tablica 1. Modeli i oblici realizacije FK *I to mi je / I ti si mi nek- N*

Model 1.A) sa zamjenicom <i>to</i> kao subjektom i veznikom <i>i</i> kao inicijalnim elementom		Model 2.A) s osobnom zamjenicom kao subjektom i veznikom <i>i</i> kao inicijalnim elementom	
Oblici realizacije modela	Broj ovjera	Oblici realizacije modela	Broj ovjera
<i>I to mi je neki/neka/neko N</i>	37	<i>I ti si mi neki/neka/neko N</i> ⁵³	25
<i>A/Pih/Pif/E i to mi je neki/neka/neko N</i>	7	<i>A/Ma/Eh i ti si mi neki N</i>	8
<i>I to mi je nekakav N</i>	2	<i>I ti si mi nekakav N</i>	1
<i>I to mi je jedan N</i>	1	<i>A i ti si mi neki INT N</i>	1
<i>I to mi je kao N</i>	2	<i>I ti si mi sad neki N</i>	1
<i>I to mi je kao bilo N</i>	1	<i>A, ti si mi neki N</i>	1
<i>I to mi je kao neki N</i>	1	<i>I ti si mi bio neki N</i>	1
<i>To mi je neki/neko N</i>	3	<i>I ti si mi kao neki N</i>	1
<i>I to mi je N</i>	15	<i>I ti si mi neko ADJ N</i>	1
<i>Pih/A/E i to mi je N</i>	3	<i>I ti si mi nekakva ADJ N</i>	1
<i>I to je neki/neka/neko N</i>	14	<i>I ti si mi ADJ/ADV N</i>	4
<i>Pih i to je neka N</i>	1	<i>Auu, ti si mi baš neki ADJ</i>	1
<i>A i to je neka N</i>	1	<i>Ti si mi baš nekakva N</i>	1
<i>I to je neki kao N</i>	16	<i>Ti si mi neki N</i>	1
<i>I to je nekakva N</i>	2	<i>I ti si mi N</i>	5
<i>I to su neki N</i>	1	<i>I ti si mi X</i>	5
<i>I to su neke kao N</i>	1	<i>I ti si neki N</i>	15
<i>A i to su bili neki N</i>	1	<i>I ti si neki INT N</i>	3
<i>To su, kao, N</i>	1	<i>I ti si nam neki N</i>	1
<i>I to su mi neki/neka N</i>	9	<i>I ti si mu neki N</i>	1
<i>I to su mi neki ADJ N</i>	1	<i>I vi ste nam nekakva N</i>	1
<i>I to su mi kao neki N</i>	1	<i>I vi ste mi neki/neka/neke N</i>	7
<i>I to su mi baš neki N</i>	1	<i>ma vi ste mi neki N</i>	1
<i>I to su mi nekakvi N</i>	2	<i>vi ste mi neki N</i>	1

⁵² Oblik *I to mi je nek- N* realiziran je 36 puta s potpunom život za N: *I to mi je neki život*, i to 32 puta kao hrvatski naslov američke TV serije *My so-called life* (1994–1995), dva puta kao naslov scenske igre hrvatskog autora Nine Buića i dva puta neovisno o tim naslovima. Zato smo od 36 pojavnica *I to mi je život* u konačan broj ovjera modela *I to mi je nek-N* računali samo četiri: jednom kao hrvatski naslov američke serije, jednom kao naslov scenske igre i dva puta neovisno o tim naslovima. Prema tome među 46 ovjerenih realizacija oblika *I to mi je nek- N* u četiri je primjera N popunjen imenicom život, a u ostala 42 primjera drugim imenicama. Pronašli smo 37 ovjera za imenicu *hvala* kao popunu N (*I to mi je hvala*, *I to mu je hvala*, *I to nam je hvala* itd.), međutim taj izraz smatramo idiomatiziranim i stoga ga ne računamo kao realizaciju FK *I to mi je N*.

⁵³ Našli smo i tri ovjere za FK bez nominalne popune N *i ti si mi nek-!*, no nismo ih uzeli u obzir zato što se radi o drugoj FK s drukčijim značenjem nego *i ti si mi nek- N*.

I to su mi N	3	I vi ste mi N	3
I to su ti neki/nekvi N	2	I vi ste neki N	3
I to su ti kao neki N	1	I ja sam ti neki N	1
(A) i to su ti N	7	E i mi smo ti neko N	1
I to nam je N	8	I oni su mi neki N	1
I to su nam N	1	Model 2.B) s osobnom zamjenicom kao subjektom i česticom baš kao inicijalnim elementom	
I to su nam kao N	1	Oblici realizacije modela	Broj ovjera
I to vam je neki/neka N	2	Baš si mi ti ADJ	3
I to vam je N	6	Baš si ti N	3
I to su mu neki N	1	Baš si ti ADJ	5
Model 1.B) sa zamjenicom to kao subjektom i česticom baš kao inicijalnim elementom		Baš si ti X	6
Oblici realizacije modela	Broj ovjera	Baš ste mi vi neki N	1
Baš mi je to neki N	2	Baš ste mi neki/neke N	2
E baš mi je to neki N	1	Baš ste vi neki N	1
Baš mi je to bio neki N	1	Baš ste vi N / ADJ / X	3
Baš su mi to neki N	1	Baš sam ti ja neka N	1
Baš im je neka/neki N	2	Baš si mi ti neki/neka N	2
E baš im je neka N	1	A baš si mi ti neki N	1
A baš nam je N	1	A baš si mi ti nekakva N	1
Baš nam je to neka N	1	Baš si ti neki N	1
		Baš si ti neki ADJ	1

Popis kratica

DWDS = Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (Digitalni rječnik njemačkog jezika)

FK = frazemska konstrukcija

HJR = Hrvatska jezična riznica

SkE_hrWaC = hrvatski korpus Sketch Engine: Croatian Web (hrWaC 2.2)

SkE_deTenTen: njemački korpus Sketch Engine: German Web (deTenTen).

I TO MI JE NEK- N!

CLASSIFICATION AND TRANSLATION OF PHRASEME CONSTRUCTIONS WITH AN EVALUATIVE MEANING

Phraseme Constructions (PhraCons), also known as Constructional Idioms, are defined as specific types of multiword expressions consisting of lexically specified elements known as anchors, and empty slots for fillers. PhraCons are difficult to describe lexicographically because of their semi-fixed nature. PhraCons are often highly expressive, and many of them express evaluations.

This paper classifies PhraCons with evaluative meaning using Croatian and German examples. Some PhraCons can express both positive and negative evaluations (e.g., German *eine Frage (ist) klüger/dümmer als die andere* 'one question is smarter/stupid than the other'), while others are only negative (e.g., *Toliko o kulturi!* 'So much for culture!'). Evaluation can be explicit or implicit. Explicit PhraCons contain an evaluator, e.g., an adjective in the Croatian PhraCon *rijetko sposoban/dobar/bezobrazan/glup* 'rarely capable/good/impudent/stupid'. Implicitly evaluative PhraCons do not contain evaluation at the lexical or semantic level but express it based on conventional usage guided by pragmatic rules (e.g., *Ah ta djeca!* 'Ah, those kids!'). The structure of explicit PhraCons can have one to three components: predicative evaluator (PE), object of evaluation (OE), and agent of evaluation (AE) (e.g., German *Du (OE) bist mir (AE) ein schöner Freund (PE)* 'Some friend you are!').

The second focus of this paper is PhraCons as patterns that often have two or more variants, with these different forms of realization depending on the number and grammatical variability of the elements in the anchor of the construction. Through exemplary corpus research, the most frequent forms of realization of a Croatian PhraCon expressing negative evaluation are established, namely *ti si mi nek- N* and *i to mi je nek- N*. The most frequently attested form(s) of a PhraCon is/are referred to as its standard form(s).

The third focus of this paper is the translatability of evaluative PhraCons. Specifically, the article examines German equivalents of the Croatian PhraCon with the two standard forms of realization *ti si mi nek- N* and *i to mi je nek- N*. When translating instantiations of this PhraCon, it is crucial to ensure that both the intensity and quality of the evaluation are reflected in the target language equivalent.

Key words: evaluative Phraseme Constructions/Constructional Idioms, Croatian, German, translation, equivalents

Adrese autora:

Vladimir Karabalić

Filozofski fakultet

HR – 31 000 Osijek, Lorenza Jägera 9

vkabalić@ffos.hr

Katrin Schlund

Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg

Seminar für Slavistik

Lehrstuhl für Slavistische Sprachwissenschaft

Adam-Kuckhoff-Str. 35

06108 Halle (Saale)

katrin.schlund@slavistik.uni-halle.de